

УДК 55 092

DOI <https://doi.org/10.30970/pal.57.11>

ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА РОМАНА ЙОСИПОВИЧА ЛЕЩУХА

Галина Гоцанюк¹, Роман Спільник², Ігор Шайнога³

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Грушевського, 4, Львів, Україна, 79005

¹ halyna.hotsanyuk@lnu.edu.ua; ² Roman.Spilnyk@lnu.edu.ua;

³ igor.shaynoha@lnu.edu.ua

¹ orcid.org/0000-0002-2794-7013

Researcher ID: 22323761

² orcid.org/0009-0003-3653-897X

³ orcid.org/0000-0003-3657-1318

Researcher ID: 28609089

Ця стаття присвячена вшануванню пам'яті доктора геолого-мінералогічних наук, професора, екс-декана геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (1998–2003 рр.), багаторічного завідувача кафедри історичної геології і палеонтології – Романа Йосиповича Лещуха, життя якого стало прикладом самовідданого служіння науці й освіті.

Видатний учений і педагог, він залишив вагомий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних досліджень у галузі геології, зокрема палеонтології, стратиграфії, літолого-фаціального аналізу, геології мезозойських відкладів Українських Карпат, Північного та Західного Причорномор'я, Рівнинного Криму, Передбруджського прогину. Його ініціативність і невтомна енергія сприяли проведенню численних наукових конференцій та фахових заходів.

Особливо значущим є внесок Романа Йосиповича у формування палеонтологічної школи у Львівському університеті. Завдяки його науковому керівництву було успішно захищено 8 кандидатських дисертацій зі спеціальності 04.00.09 – палеонтологія і стратиграфія. Його учні – це десятки висококваліфікованих фахівців, які й сьогодні гідно продовжують справу свого наставника в геологічних інституціях України та за її межами.

Ключові слова: біографія, геологія, стратиграфія, палеонтологія, макрофауна, молюски, мезозойські відклади, Карпати.

13 березня 2025 року на 82-му році життя відійшов у вічність видатний український вчений-палеонтолог Роман Йосипович Лещух – доктор геолого-мінералогічних наук, професор, багаторічний завідувач кафедри історичної геології і палеонтології, екс-декан геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (1998–2003 рр.).

Життєвий і професійний шлях Романа Йосиповича був пов'язаний із розвитком української геологічної науки й освіти. Він був знаним фахівцем у галузі палеонтології, стратиграфії, літолого-фаціального аналізу, дослідником мезозойських відкладів Українських Карпат, Північного

та Західного Причорномор'я, Рівнинного Криму, Переддобруджського прогину. А наукові праці Романа Йосиповича слугують підґрунтям для подальших досліджень українських геологів.

Протягом багатьох років Роман Йосипович активно працював у складі багатьох наукових спільнот: стратиграфічної комісії Національного комітету КБГА, спеціалізованої вченої ради геологічного факультету, Вченої ради Інституту геологічних наук НАН України (м. Київ), ради Українського палеонтологічного товариства, Мезозойської комісії Національного стратиграфічного комітету України. Він був також багаторічним відповідальним редактором фахового наукового видання «Палеонтологічний збірник», членом редколегії «Вісника Львівського університету» (серія геологічна), активним учасником Наукового товариства імені Тараса Шевченка, членом Спілки геологів України тощо.

Роман Йосипович Лещух народився 23 червня 1943 року на етнічних українських землях Надсяння – у селі Вільшани, поблизу міста Перемишль (нині територія Польщі). Наприкінці 1945 року його родина, як і тисячі інших українських сімей, була депортована: спочатку до села Нараїв на Тернопільщині, а згодом – до села Свірж Львівської області. Саме там Роман Йосипович здобув середню освіту, після чого вступив до геологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка, який закінчив у 1966 році з кваліфікацією інженера-геолога.

Ще у студентські роки, у 1963-му, за рекомендацією професора Ореста Матковського Романа Лещуха скерували на виробничу практику до Карпатської геологічної експедиції, де й розпочався його науковий інтерес до вивчення складної геологічної будови території Українських Карпат. Зібраний під час маршрутів по верхів'ях рік Білий та Чорний Черемош і Біла Тиса матеріал ліг в основу його першої наукової студентської праці про свинцево-баритові мінералізації Чивчинських гір. Ця робота була високо оцінена академіком Є. К. Лазаренком. Свою переддипломну практику Роман Йосипович проходив уже за Полярним колом – в околицях Чаунської губи, що також стало важливим етапом його фахового становлення.

Поза межами науки, ще в молоді роки, він виявляв активну громадянську позицію. Як і багато представників української інтелігенції 60-х років, Роман Лещух був причетний до руху шістдесятників, поділяв ідеї свободи, національного самоусвідомлення та підтримував позицію видатних борців за права українців, серед яких В'ячеслав Чорновіл, Ігор та Ірина Калинці, Михайло Горинь, Стефанія Шабатура, Олена Антонів та інші.

Починаючи з 1970 року наукова діяльність Романа Йосиповича була пов'язана з Інститутом геології і геохімії горючих копалин АН України, де він пройшов шлях від аспіранта до провідного наукового співробітника та завідувача лабораторії стратиграфії провінцій горючих копалин. У 1976 році під керівництвом академіка О. С. Вялова Роман Йосипович успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Геологія нижньої крейди південно-східної частини Українських Карпат». А в 1991 році йому було присуджено науковий ступінь доктора геолого-мінералогічних наук за сукупністю опублікованих праць – зокрема, чотирьох монографій, об'єднаних науковою доповіддю на тему «Молюски і біостратиграфія нижньої крейди півдня і заходу України (Рівнинний Крим, Причорномор'я, Карпати)».

З 1997 року й до серпня 2022 року життя Романа Йосиповича було невіддільно пов'язане з геологічним факультетом Львівського національного університету імені Івана Франка. Професор Р. Лещух був деканом факультету (1998–2003 рр.) та впродовж понад

20 років очолював кафедру історичної геології і палеонтології. Його наукова діяльність у цей період вийшла на новий рівень – активно розширював напрями досліджень у сфері геології, палеонтології, біостратиграфії мезо- та кайнозойських відкладів, історії геологічного розвитку півдня і заходу України, Карпатської та Причорноморсько-Кримської нафтогазоносних провінцій.

Наукові результати його праць мають практичне значення для геологорозвідувальних і науково-дослідних організацій. За роки роботи Роман Йосипович опублікував понад 320 наукових праць, серед яких шість монографій: *«Нижньокрейдові амоніти Українських Карпат»* (1982), *«Ранньокрейдова фауна Рівнинного Криму і Північного Причорномор'я»* (1987), *«Нижня крейда заходу і півдня України»* (1992), *«Юрські відклади півдня України»* (1999, у співавторстві), *«Стратиграфія верхнього протерозою та фанерозою України»* (2013, у співавторстві), *«Мезозойські відклади Південно-Західної України і прилеглої шельфу»* (2020, у співавторстві) і два навчальні посібники: *«Стратиграфія»* (2002) та *«Геологічна практика на Поділлі і в Українських Карпатах»* (2004).

Упродовж багаторічної науково-педагогічної діяльності в університеті професор Роман Йосипович Лещух залишався вірним головному покликанню – передавати студентам, аспірантам і молодим дослідникам не лише глибокі знання з геології осадових порід, але й любов до науки, академічну доброчесність і відданість справі. Він послідовно популяризував і розвивав палеонтологію, стратиграфію, палеогеографію, геологію нафтогазоносних провінцій, геологію України – дисципліни, що, на його переконання, є фундаментом геологічної науки та визначають її майбутнє.

Продовжуючи традиції львівських геологів А. Горецького, С. Пастернака, О. Вялова, Я. Кульчицького, професор Роман Лещух зумів сформувати потужну наукову школу, яка й сьогодні залишається важливою складовою геологічної науки в Україні. Під його науковим керівництвом були підготовлені й успішно захищені вісім кандидатських дисертацій зі спеціальності 04.00.09 – палеонтологія і стратиграфія: Г. Гоцанюк (2004), І. Шайнога (2004), А. Данилів (2009), Я. Тузак (2010), І. Мар'яш (2013), О. Старжинський (2013), З. Хевпа (2018), Я. Курепа (2018). Роман Йосипович багаторазово був рецензентом, опонентом і консультантом у науковців України. Професор також підготував десятки висококваліфікованих фахівців – бакалаврів, спеціалістів і магістрів, багато з яких сьогодні працюють у провідних наукових і виробничих установах України та за кордоном.

Організаторські якості Романа Йосиповича проявлялися не лише в університетському житті. Він був активним учасником геологічних конгресів, ініціатором і організатором наукових конференцій та семінарів. Починаючи з 2010 року на геологічному факультеті Львівського університету завдяки ініціативі професора Романа Лещуха колектив кафедр загальної та історичної геології і палеонтології щорічно організовує та проводить Всеукраїнську наукову конференцію «Проблеми геології України» (рис. 1–8). Практика показує, що цей всеукраїнський, уже XVI щорічний захід традиційно об'єднує численну аудиторію науковців з різних геологічних інституцій та дає імпульс для розвитку нових дослідницьких ідей.

Рис. 1. Польова екскурсія на Приборжавському кар'єрі в програмі першої Всеукраїнської наукової конференції, 2010 р. (у центрі проф. Лещух Р. Й. та учасники конференції, аспіранти і співробітники кафедри історичної геології і палеонтології)

Рис. 2, 3. Відкриття другої Всеукраїнської наукової конференції «Значення комплексних літо- і біостратиграфічних досліджень під час пошуків нафти і газу», приуроченої до 350-річчя Львівського університету, 2011 р. (зліва направо: проф. Лещух Р. Й., проф. Крупський Ю. З., д-р геол. наук Якушин Л. М., проф. Андрєєва-Григорович А. С., проректор Мамчур З. І.). Доповідь проф. Лещух Р. Й.

Рис. 4. Відкриття третьої Всеукраїнської наукової конференції «Комплекс стратиграфічних методів під час розшуків корисних копалин в осадовому чохла фанерозою України», у програмі святкування днів Львівського університету 2012 р. (зліва проф. Лецух Р. Й. та учасники конференції)

Рис. 5. Учасники XXXV сесії Палеонтологічного товариства НАН України «Еволюція органічного світу та етапи геологічного розвитку Землі», присвяченої 90-річчю кафедри палеонтології у Львівському університеті, 2014 р. (перший зліва у верхньому ряді проф. Лецух Р. Й.) на базі спортивно-оздоровчого табору Карпати (с. Чинадієво Мукачівського р-ну Закарпатської обл.) ЛНУ ім. І. Франка

Рис. 6. Відкриття VI Всеукраїнської наукової конференції «Проблеми геології фанерозою України» та XXXVI сесії Палеонтологічного товариства НАН України «Стратотипові та опорні розрізи фанерозойських відкладів України: сучасний стан палеонтологічної вивченості та перспективи подальших досліджень», 2015 р.
(зліва направо: проф. Лещух Р. Й., академік НАН України доктор геол.-мін. наук професор П. Ф. Гожик, проректор з наукової роботи, член-кор. НАН України професор Гладишевський Р. Є., декан геологічного факультету професор Павлунь М. М.)

Рис. 7. Учасники VI Всеукраїнської наукової конференції «Проблеми геології фанерозою України» під час геологічної екскурсії в Карпатах, околиця с. Кам'янка Сколівського р-ну, водоспад на річці Кам'янка, 2016 р.
(перший зліва направо проф. Лещух Р. Й.)

Рис. 8. Відкриття VIII щорічної Всеукраїнської наукової конференції «Проблеми геології фанерозою України», 2016 р. (другий справа проф. Лещук Р. Й.)

Конференція об'єднує науковців, викладачів, студентів закладів вищої освіти України та науковців профільних інституцій і присвячена широкому спектру актуальних геологічних досліджень: від палеонтології, тафономії, палеоекології, біостратиграфії фанерозою до вивчення закономірностей формування родовищ корисних копалин, геологічної освіти та збереження геологічної спадщини, за результатами роботи друкують збірник матеріалів конференції (рис. 9). Щорічна конференція відбувається в рамках святкування днів Львівського університету та часто приурочена до важливих пам'ятних дат у геологічній спільноті.

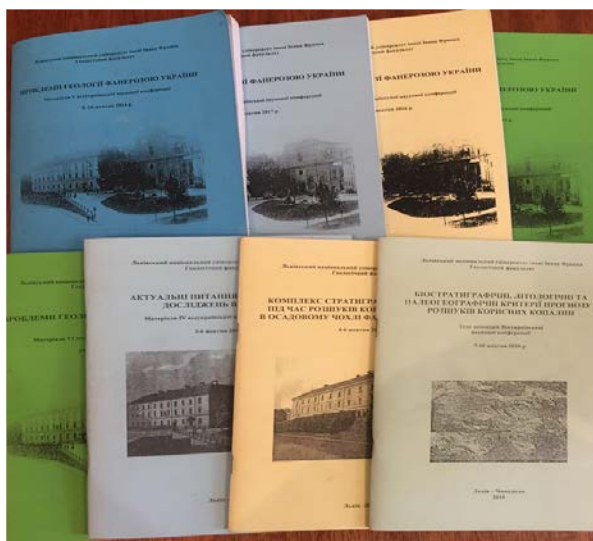

Рис. 9. Еволюція тез матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Проблеми геології України»

Внесок Романа Лещуха у розвиток музейної справи – ще одна яскрава сторінка його діяльності. У 2004 році за його ініціативи Геологічний музей було перейменовано на Палеонтологічний музей Львівського університету, який під його науковим кураторством перетворився на вагомий науково-освітній осередок із колекціями, які у 2022 році заслужено отримали статус національного надбання України (підготувала комплект документів – учениця Романа Йосиповича, завідувачка музеєм Ярина Тузьяк).

Неоцінений внесок Романа Йосиповича і як головного редактора «Палеонтологічного збірника» – єдиного в Україні фахового видання в галузі палеонтології. Зусилля професора дали змогу відновити періодичність випусків, забезпечити наукову якість і підтримати авторів з різних куточків України та світу. Зараз це видання належить до категорії В фахових видань України.

За багаторічну сумлінну працю на науковій і освітній ниві професор Роман Йосипович Лещух був удостоєний багатьох відзнак. Зокрема, у 2018 році ректор Львівського національного університету імені Івана Франка, професор Володимир Мельник вручив йому подяку за вагомі здобутки в науково-педагогічній діяльності. У 2019 році з нагоди професійного свята – Дня геолога – професора Р. Лещуха було відзначено почесною нагородою голови Львівської обласної державної адміністрації за визначні наукові досягнення та внесок у розвиток геології України. Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий наказом № 1512 від 13.12.2023 удостоїв професора Романа Лещуха високої нагороди, призначивши довічну державну стипендію як видатному діячу науки з грудня 2023 року.

Світла та вічна пам'ять про Романа Йосиповича Лещуха, визначного вченого, педагога, назавжди залишиться в серцях колег та учнів. Його справа живе в науці, у статтях і книгах, у музеї, в студентських зошитах і дисертаціях – у всьому, до чого він докладав свої зусилля!

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоніжка П., Матковський О., Павлунь М., Сливко Є., Іваніна А. Геологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1945–2020). *Довідково-інформаційне видання*. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 208 с.
2. Білоніжка П., Матковський О., Павлунь М., Сливко Є. Геологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1945–2010). *Довідково-інформаційне видання*. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 518 с.
3. Гоцанюк Г., Іваніна А., Шайнога І. Роман Лещух – засновник та організатор всеукраїнської наукової конференції – Проблеми геології України у Львівському національному університеті імені Івана Франка (до 80-річчя від дня народження). *Проблеми геології України. Збірник наукових праць за матеріалами XIV Всеукраїнської наукової конференції (5-6 жовтня 2023 року, Львів)*. Відп. ред. М. М. Павлунь. Львів, 2023. С. 6–8.
4. Гоцанюк Г., Шайнога І., Данилів А., Старжинський О., Мар'яш І., Курепа Я., Хевпа З. Лещух Роман Йосипович (до 75-річчя від дня народження). *Палеонтологічний збірник*. 2018. № 50. С. 80–83.
5. Гоцанюк Г., Шайнога І. Науково-педагогічні досягнення професора Романа Лещуха (до 80-річчя від дня народження) *Палеонтологічний збірник*. 2023. № 55. С. 113–119.
6. Волошиновська О. І., Гоцанюк Г. І., Лещух Р. Й., Іваніна А. В. Палеонтологія у Львівському національному університеті імені І. Франка (80 років кафедрі історичної геології та палеонтології). *Проблеми стратиграфії фанерозою України*. Київ, 2004. С. 268–271.
7. Лещух Р. Й., Іваніна А. В., Гоцанюк Г. І. Шайнога І. В., Тузьяк Я. М. та ін. Кафедра історичної геології та палеонтології. *Довідково-інформаційне видання*. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 68 с.

8. Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка. *Довідкове видання*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 764 с.

REFERENCES

1. Bilonizhka, P., Matkovskyi, O., Pavlun, M., Slyvko, Ye., & Ivanina, A. (2020). Heolohichniy fakultet Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (1945–2020) [Faculty of Geology of Ivan Franko Lviv National University (1945–2020). Reference and information publication]. *Dovidkovo-informatsiine vydannia*. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka.
2. Bilonizhka, P., Matkovskyi, O., Pavlun, M., & Slyvko, Ye. (2010). Heolohichniy fakultet Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (1945–2010) [Faculty of Geology of Ivan Franko National University of Lviv (1945–2010). Reference and information publication]. *Dovidkovo-informatsiine vydannia*. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka.
3. Hotsanyuk, H., Ivanina, A., & Shainoha, I. (2023). Roman Leshchukh – zasnovnyk ta orhanizator vseukrainskoi naukovoï konferentsii – Problemy heolohii Ukrainy u Lvivskomu natsionalnomu universyteti imeni Ivana Franka (do 80-richchia vid dnia narodzhennia) [Roman Leshchukh - founder and organizer of the all-Ukrainian scientific conference – Problems of Geology of Ukraine at Ivan Franko Lviv National University (to the 80th anniversary of his birth)]. *Problemy heolohii Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats za materialamy XIV Vseukrainskoi naukovoï konferentsii (5-6 zhovtnia 2023 roku, Lviv)*. Vidp. red. M.M. Pavlun. Lviv. С. 6–8.
4. Hotsanyuk, H., Shainoha, I., Danyliv, A., Starzhynskiy, O., Mariash, I., Kurepa, Ya., & Khevpа Z. (2018). Leshchukh Roman Yosypovych (do 75-richchia vid dnia narodzhennia) [Leshchukh Roman Yosypovych (on his 75th birthday)]. *Paleontolohichniy zbirnyk*, 50, 80–83.
5. Hotsanyuk, H., & Shainoha, I. (2023). Naukovo-pedahohichni dosiahnennia profesora Romana Leshchukha (do 80-richchia vid dnia narodzhennia) [Scientific and pedagogical achievements of Professor Roman Leshchukh (on the 80th anniversary of his birth)]. *Paleontolohichniy zbirnyk*, 55, 113–119.
6. Voloshynovska, O.I., Hotsanyuk, H.I., Leshchukh, R.Y., Ivanina, A.V. (2004). Paleontolohiia u Lvivskomu natsionalnomu universyteti imeni I. Franka (80 rokiv kafedri istorychnoi heolohii ta paleontolohii) [Paleontology at the I. Franko Lviv National University (80 years of the Department of Historical Geology and Paleontology)]. *Problemy stratyhrafii fanerozoïu Ukrainy*. Kyiv. P. 268–271.
7. Leshchukh, R.Y., Ivanina, A.V., Hotsanyuk, H.I., Shainoha, I.V., & Tuziak, Ya.M., et al. (2006). *Kafedra istorychnoi heolohii ta paleontolohii. Dovidkovo-informatsiine vydannia* [Department of historical geology and paleontology. Reference and information publication]. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka.
8. Encyclopedia. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. *Dovidkove vydannia*: v 2 t. T. II (2014). [Encyclopedia. Lviv Ivan Franko National University. Reference edition: in 2 vols. T. II] L-Ya. Lviv: LNU im. Ivana Franka. 764 p.

IN MEMORY OF PROFESSOR LESCHUKH ROMAN YOSYPOVYCH**Halyna Hotsanyuk, Roman Spilnyk, Ihor Shaynoga***Ivan Franko National University of Lviv,
Hrushevskoho Str., 4, Lviv, Ukraine, 79005*

This article commemorates Dr. Roman Yosypovych Leshchuk, Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, former Dean of the Faculty of Geology at Ivan Franko National University of Lviv (1998–2003), and long-serving Head of the Department of Historical Geology and Paleontology. His life stands as an enduring example of selfless dedication to science and education.

A distinguished scholar and educator, Professor Leshchuk made a substantial contribution to both fundamental and applied geological research, particularly in paleontology, stratigraphy, lithofacies analysis, and the study of Mesozoic deposits in the Ukrainian Carpathians, the northern and western Black Sea region, the Crimean Plain, and the Pre-Dobrudja Depression. His initiative and tireless energy were instrumental in organizing numerous scientific conferences and professional events.

One of Professor Leshchuk's most significant achievements was his role in establishing the paleontological school at Lviv University. Under his academic supervision, eight PhD dissertations in the field of paleontology and stratigraphy (specialty 04.00.09) were successfully defended. His students – now dozens of highly qualified specialists – continue his legacy in geological institutions across Ukraine and beyond.

Key words: biography, geology, stratigraphy, paleontology, macrofauna, mollusks, Mesozoic deposits, Carpathians.

Дата надходження статті: 25.06.2025

Дата прийняття статті: 17.07.2025

Опубліковано: 07.10.2025